

Lietuvos prokurorų ir prokuratūrų įvaizdis

Gintautas Valickas

<https://orcid.org/0000-0001-9488-7172>
Vilniaus universiteto Filosofijos fakulteto
Psichologijos instituto profesorius
socialinių mokslų daktaras (HP)
Universiteto g. 9/1, LT-01513 Vilnius, Lietuva
Tel. (+370 5) 266 7605
El. paštas: gintautas.valickas@fsf.vu.lt

Kristina Vanagaitė

Vilniaus universiteto Filosofijos fakulteto
Psichologijos instituto docentė
socialinių mokslų daktarė
Universiteto g. 9/1, LT-01513 Vilnius, Lietuva
Tel. (+370 5) 266 7605
El. paštas: kristina.vanagaite@fsf.vu.lt

Straipsnyje¹ analizuojamas prokurorų (n = 322), policijos pareigūnų (n = 113), advokatų (n = 85), teisėjų (n = 103) ir įvairaus amžiaus išorinės (visuomenės) grupės atstovų (n = 623) suvokto prokurorų ir prokuratūrų įvaizdžio (tam tikrų jo dėmenų) pobūdis, panašumai ir skirtumai, taip pat prokurorų ir prokuratūrų įvaizdžio, tyrimo dalyvių sukauptos patirties ir sociodemografinių charakteristikų sąsajos.

Pagrindiniai žodžiai: prokurorų ir prokuratūrų įvaizdis, įvaizdžio dėmenys, suvokto įvaizdžio panašumai ir skirtumai, įvaizdžio ir sociodemografinių charakteristikų ryšys.

The Image of Lithuanian Public Prosecutors and Prosecutorial Offices

The article examines the character, similarities and differences of the image (or its separate components) of public prosecutors and prosecutorial offices perceived by the prosecutors (n = 322), police officers (n = 113), attorneys (n = 85), judges (n = 103) and the general public representing different age groups (n = 623), as well as the relations among the image of prosecutors and prosecutorial offices, experience accumulated by participants, and sociodemographic characteristics.

Keywords: image of public prosecutors and prosecutorial offices, components of the image, similarities and differences of the perceived image, relations among the image and socio-demographic characteristics.

Įvadas

Įvaizdį galima apibūdinti kaip žmonių susikurtą darbuotojų / pareigūnų, įstaigos ar organizacijos vaizdą, kuris atspindi atliekamą veiklą, teikiamas paslaugas, elgesį ir laimėjimus, taip pat apima su tuo susijusius įsitikinimus, žinias, emocinius išgyvenimus ir vertybes (Valickas *et al.*, 2015). Įvaizdis gali

¹ Tyrimą parėmė ir klausimyną platinti padėjo Prokurorų profesinė sąjunga.

būti kuriamas remiantis tiek tiesiogine, tiek netiesiogine patirtimi (Asimow *et al.*, 2005; Kazoleas *et al.*, 2001; Lemmink *et al.*, 2003; Salzmann, Dunwoody, 2005; Si, Hitt, 2004), o kai jis yra suformuojamas, gali sukelti įvairių svarbių padarinių: daryti poveikį renkantis darbą, padėti pritraukti geriausius kandidatus (Gatewood *et al.*, 1993; Wittenberg, 1997), didinti darbuotojų įsipareigojimus organizacijai, pasitenkinimą atliekamu darbu ir pasitikėjimą savimi, skatinti kitų žmonių bendradarbiavimą bei savanorišką paramą organizacijai ir pan. (Ashforth, Mael, 1989; Dutton *et al.*, 1994; Lim *et al.*, 2000; Smidts *et al.*, 2001; Yim, Schafer, 2009). Galima pridurti, kad teisėsaugos pareigūnų (pvz., prokurorų) atliekami vaidmenys ir įvaizdis yra svarbūs dar ir todėl, kad atskleidžia įstatymų ir teisinių institucijų prasmę bei vertybes (Malloy, 2003).

Nors teisėsaugos pareigūnų ir institucijų įvaizdžio tyrimai kol kas nėra gausūs, įvairūs autoriai nagrinėja teisėjų ir teismų (Caldeira, 1977; Derocher, 2003; Hastie, 1973; Morawska, Banasik, 2016; Rowden, Wallace, 2018), policijos pareigūnų (Gurevitch *et al.*, 1971; Kääriäinen *et al.*, 2016; Lee, McGovern, 2013; Lim *et al.*, 2000; Yim, Schafer, 2009; Zernova, 2012), pataisos įstaigų ir jų pareigūnų (Cecil, 2010; Roberts, Hough, 2005; Ross, Sneed, 2018; Vickovic *et al.*, 2013; Wittenberg, 1997), taip pat prokurorų (Berkowitz, 2004; Epstein, 2003; Wright, Levine, 2014) įvaizdžio ypatumus.

Nors prokurorai yra vieni iš daugiausiai galių turinčių kriminalinės justicijos sistemos pareigūnų (Cheng, 2017), o jų veikla susijusi su įvairiomis problemomis (pvz., turimos galios ir diskrecijos panaudojimu, taikoma baudžiamąja ideologija, atskaitomybės trūkumu, prokuratūrų organizaciniu inertiškumu, prokuroro vaidmens nevienareikšmiškumu ir pan., žr. Sklansky, 2018), prokurorai, palyginti su kitais teisėsaugos pareigūnais, sulaukia gerokai mažiau tyrėjų dėmesio. Tą galima pasakyti ir apie prokurorų įvaizdžio tyrimus, kurie rodo, kad Holivudo filmuose prokurorams skiriamas nereikšmingas vaidmuo, trūksta jų darbo herojiško ar palankaus vaizdavimo, jie tradiciškai pristatomi kaip biurokратиškai baudėjai, siekiantys priversti kitus paklusti įstatymams, dažnai sulaukiantys atmetimo ar paniekos, nustelbiami gynybos ir pan. (nors tai neatitinka faktinės profesijos reputacijos) (Berkowitz, 2004). Kiti autoriai nagrinėja vidinį prokurorų įvaizdį – ką jie mano apie save ir savo darbą, koks yra jų suvoktas profesinis įvaizdis, kaip jis keičiasi bėgant laikui ir kaupiant profesinę patirtį, kuo skiriasi patyrusių ir jaunų prokurorų profesinis tapatumas, vertybės ir elgsena, kaip jie supranta prokuroro vaidmenį ir pan. (Wright, Levine, 2014).

Lietuvoje taip pat jau yra atlikta keletas teisėsaugos pareigūnų ir institucijų įvaizdžio tyrimų, kuriuose nagrinėjami pedofilijos skandalo metu informacinio portalo „Delfi“ ir dienraščio „Lietuvos ryto“ publikacijose pateikto teisėjų įvaizdžio ypatumai (Valickas, Jarutienė, 2014), analizuojamas teisėjų ir įvairaus amžiaus visuomenės grupių atstovų (Valickas *et al.*, 2015) bei 7–10 metų vaikų (Čunichina *et al.*, 2018) suvoktas teisėjų ir teismų įvaizdis, taip pat pataisos įstaigų darbuotojų, nuteistųjų ir įvairaus amžiaus visuomenės grupių atstovų suvokto pataisos įstaigų ir jų darbuotojų įvaizdžio pobūdis (Cimalanskaitė-Kazlauskienė, Valickas, 2020).

Atsižvelgiant į tai, kad kol kas mūsų šalies prokurorų ir prokuratūrų įvaizdis nebuvo nagrinėjamas, buvo iškeltas tikslas iširti vidinio ir išorinio prokurorų ir prokuratūrų įvaizdžio ypatumus. Siekta atsakyti į šiuos tyrimo klausimus: 1) koks yra prokurorų, policijos pareigūnų, advokatų, teisėjų ir įvairaus amžiaus išorinės grupės (visuomenės atstovų) suvokto prokurorų ir prokuratūrų įvaizdžio pobūdis; 2) kokie yra prokurorų, policijos pareigūnų, advokatų, teisėjų ir įvairaus amžiaus išorinės grupės (visuomenės atstovų) suvokto prokurorų ir prokuratūrų įvaizdžio panašumai ir skirtumai; 3) ar prokurorų, policijos pareigūnų, advokatų, teisėjų ir įvairaus amžiaus išorinės grupės (visuomenės atstovų) suvoktas prokurorų ir prokuratūrų įvaizdis yra susijęs su jų sukaupta patirtimi ir sociodemografinėmis charakteristikomis.

1. Tyrimo dalyviai

Tyrimo dalyvavo penkios dalyvių grupės: a) išorinė (visuomenės atstovų) grupė; b) prokurorai (vidinė grupė); c) policijos pareigūnai; d) advokatai; e) teisėjai. Visi tyrimo dalyviai buvo atrinkti patogiosios atrankos būdu (iš viso $n = 1246$).

Išorinė (visuomenės atstovų) grupė sudarė 623 asmenys: 196 (31,5 proc.) vyrai ir 427 (68,5 proc.) moterys, jų amžiaus svyravo nuo 19 iki 84 metų, vidurkis – 36,19 metų (Std = 15,13) (5 asmenys savo amžiaus nenurodė). Didžiausia išorinės grupės dalyvių dalis turėjo aukštąjį (43,6 proc.) ir vidurinį (38,4 proc.), kiti – aukštesnįjį (14,9 proc.), pagrindinį (2,1 proc.) bei pradinį (1,0 proc.) išsilavinimą.

Trečdaliui išorinės grupės dalyvių (33,7 proc.) ir beveik dviem trečdaliams (63,1 proc.) jų artimųjų / pažįstamų teko susidurti su prokuroru (-e), o beveik penktadalis (19,4 proc.) dalyvių ir daugiau kaip pusė (52,6 proc.) jų artimųjų / pažįstamų – kreipėsi į prokuratūrą su kokiais nors klausimais ar prašymais. 9,3 proc. išorinės grupės dalyvių nurodė, kad jie studijavo (-uoja) teisę, 28,6 proc. yra išklause paskiras teisės disciplinas, o didžiausia dalis (62,1 proc.) – neišklausė jokių teisės disciplinų. Labiausiai šie tyrimo dalyviai domėjosi teisinės tematikos informacija internete (53 proc.), spaudoje (46,9 proc.) ir televizijos laidoje (46,2 proc.), o mažiausią dalį (22 proc.) domino teisinės tematikos radijo laidos.

Prokurorų grupę sudarė 322 asmenys: 172 (53,4 proc.) vyrai ir 142 (44,1 proc.) moterys (8 asmenys savo lyties nenurodė), jų amžiaus vidurkis – 45,7 metų (Std = 6,89, 92 prokurorai savo amžiaus nenurodė). Didžiausia apklaustų prokurorų dalis (63,4 proc.) dirbo apylinkės prokuratūrose, 29,8 proc. – apygardos prokuratūrose ir 6,8 proc. – Generalinėje prokuratūroje. Daugiau kaip du trečdaliai (67,7 proc.) tyrimo dalyvavusių prokurorų dirbo viename iš didžiųjų šalies miestų (Vilniuje, Kaune, Klaipėdoje, Šiauliuose ar Panevėžyje), o likusieji (32,3 proc.) – kituose šalies miestuose. Jų darbo stažas svyravo nuo 1 iki 38 metų (vidurkis 17,77 metų, Std = 6,33; 40 prokurorų duomenų apie savo darbo stažą nepateikė).

Policijos pareigūnų grupę sudarė 113 asmenų: 34 (30,1 proc.) vyrai ir 79 (69,9 proc.) moterys, jų amžiaus vidurkis – 35,79 metų (Std = 7,99; 35 asmenys savo amžiaus nenurodė). Apklausti policijos pareigūnai ėjo tyrėjo (-os) (14,2 proc.), vyresniojo tyrėjo (-os) (38,9 proc.), vyriausiojo tyrėjo (-os) (23 proc.), komisaro (-ės) (13,3 proc.) ir komisaro inspektorius (-ės) (5,3 proc.) pareigas (6 pareigūnai nenurodė savo pareigų). Jų darbo stažas svyravo nuo 1 iki 28 metų (vidurkis 14,32 metų; Std = 8,35; 44 pareigūnai duomenų apie savo darbo stažą nepateikė).

Advokatų grupę sudarė 85 asmenys: 49 (57,6 proc.) vyrai ir 36 (42,4 proc.) moterys, jų amžiaus vidurkis – 39,81 metų (Std = 10,78; 22 asmenys savo amžiaus nenurodė). Apklaustų advokatų darbo stažas svyravo nuo 1 iki 25 metų (vidurkis 9,15 metų; Std = 6,42; 3 advokatai duomenų apie savo darbo stažą nepateikė).

Teisėjų grupę sudarė 103 asmenys: 46 (44,7 proc.) vyrai ir 57 (55,3 proc.) moterys, jų amžiaus vidurkis – 48,35 metų (Std = 8,87; 15 asmenų savo amžiaus nenurodė). Tyrimo dalyvavusių teisėjų darbo stažas svyravo nuo 1 iki 28 metų (vidurkis 15,38 metų; Std = 8,83; 6 teisėjai duomenų apie savo darbo stažą nepateikė).

2. Vertinimo būdai

Tyrimo dalyvių suvoktam įvaizdžiui įvertinti buvo sukurtas Prokurorų ir prokuratūrų įvaizdžio klausimynas, kurį sudaro 59 teiginiai, skirti tam tikriems įvaizdžio dėmenims įvertinti, ir klausimai socialiniams-demografiniams duomenims surinkti (pvz., apie tyrimo dalyvių amžių, lytį, išsilavinimą, jų turimą susidūrimo su prokurorais patirtį ir pan.; visuomenės atstovams ir pareigūnams buvo pateikti skirtingi šios dalies klausimai).

Tikrinant įvaizdžio klausimyno struktūrą ir teiginių tinkamumą, buvo atlikta gautų duomenų tiriamoji faktorių analizė, taikytas principinių ašių metodas su *varimax* sukiniu (kad duomenys faktorių analizei puikiai tiko, rodo gautas Kaizerio, Mejerio ir Olkino rodiklis – 0,978 ir Bartleto sferiškumo kriterijus – $\chi^2 = 43561,594$, $p < 0,001$) (žr.: Čekanačiūsis, Murauskas, 2002). Duomenų faktorių analizė išskyrė šešis faktorius, kurių tikrinės reikšmės didesnės už 1 ir kurie paaiškina 70,423 proc. duomenų sklaidos. Analizuojant klausimyno teiginius, buvo atsižvelgiama į šiuos dalykus: 1) su kokia faktorine apkrova jie patenka į kiekvieną faktorių; 2) ar konkrečiam faktoriui priskirti teiginiai yra susiję pagal prasmę; 3) kiek teiginių sudaro konkretų faktorių (paliekami tik tie faktoriai, kuriuos sudarė trys ir daugiau teiginių).

Atlikus teiginių analizę, remiantis statistiniais ir prasminiais kriterijais iš pirminio klausimyno varianto buvo pašalinti šeši teiginiai, taigi galutiniam klausimyno variante liko 53 teiginiai, kurie buvo vertinami nuo 1 („visiškai nesutinku“) iki 7 („visiškai sutinku“). Toliau buvo analizuojami tik į šiuos 53 teiginius pateikti tyrimo dalyvių atsakymai.

Patikslinto įvaizdžio klausimyno teiginiai buvo suskirstyti į šešias skales: 1) Prokurorų teikiamų paslaugų (šią skalę sudarė 26 teiginiai, pvz., „Prokurorai su žmonėmis elgiasi pagarbiai ir mandagiai“); 2) Prokuratūros patalpų (šią skalę sudarė 7 teiginiai, pvz., „Prokuratūros patalpos yra erdvios, tvarkingos ir švarios“); 3) Pateikiamos informacijos (šią skalę sudarė 5 teiginiai, pvz., „Prokuratūroje interesantams pateikiama pakankamai reikalingos informacijos“); 4) Prokuratūros sistemos ir vadovybės (šią skalę sudarė 6 teiginiai, pvz., „Prokuratūros sistemoje prokurorai turi galimybę skaidriai daryti karjerą“); 5) Skaidrumo ir reputacijos (šią skalę sudarė 6 teiginiai, pvz., „Prokurorai yra nepriekaištingos reputacijos asmenys“); 6) Prokuroro profesijos prestižo (šią skalę sudarė 3 teiginiai, pvz., „Prokuroro profesija yra patraukli ir prestižinė“).

Nustatyti tokie galutinio įvaizdžio klausimyno varianto skalių vidinio patikimumo (Kronbacho α) rodikliai: 1) Prokurorų teikiamų paslaugų skalės $\alpha = 0,982$; 2) Prokuratūros patalpų skalės $\alpha = 0,859$; 3) Pateikiamos informacijos skalės $\alpha = 0,878$; 4) Prokuratūros sistemos ir vadovybės skalės $\alpha = 0,913$; 5) Skaidrumo ir reputacijos skalės $\alpha = 0,912$; 6) Prokuroro profesijos prestižo skalės $\alpha = 0,858$. Šie duomenys rodo, kad visų šešių klausimyno skalių vidinis patikimumas yra didelis, o klausimynas yra tinkamas moksliniams tyrimams atlikti.

Remiantis išskirtais teisėsaugos pareigūnų įvaizdžio dėmenimis (žr. Čunichina *et al.*, 2018; Valickas *et al.*, 2015) ir į atskiras skales patekusių teiginių prasmę, paslaugų įvaizdžiui priskirta Prokurorų teikiamų paslaugų skalė, aplinkos įvaizdžiui – Prokuratūros patalpų ir Pateikiamos informacijos skalės, o socialiniam įvaizdžiui – Prokuratūros sistemos ir vadovybės, Skaidrumo ir reputacijos, taip pat Prokuroro profesijos prestižo skalės.

3. Tyrimo rezultatai

3.1. Išorinės grupės dalyvių (visuomenės atstovų) Prokurorų ir prokuratūrų įvaizdžio klausimyno skalių vertinimas

Pirmiausia apskaičiavome išorinės grupės dalyvių ($n = 623$) Prokurorų ir prokuratūrų įvaizdžio klausimyno skalių įverčius (žr. 1-ą lentelę).

Išorinės grupės dalyvių Prokurorų teikiamų paslaugų skalės įverčių vidurkis yra 4,78, jis rodo silpnai teigiamą paslaugų įvaizdžio vertinimą. Analizuojant šios skalės atskirų teiginių įverčius nustatyta, kad išorinės grupės tyrimo dalyviai santykinai mažiausiai sutiko (t. y. vertino silpnai teigiamai) su teiginiais, kad „prokurorų sprendimams nedaro poveikio politikai ir (ar) kiti suinteresuoti asmenys“ (vidurkis

4,06) ir kad „prokurorai yra nepakantūs galimiems piktnaudžiavimams turima galia“ (vidurkis 4,44). O palankiausiai (vidutiniškai teigiamai) buvo įvertinti teiginiai, nurodantys, kad „prokurorų sprendimai priklauso ne tik nuo jų, bet ir nuo priimtų įstatymų“ (vidurkis 5,75) ir kad „vadovaudami ikiteisminiam tyrimui prokurorai laikosi nustatytų terminų“ (vidurkis 5,17).

1 lentelė. Išorinės grupės dalyvių Prokurorų ir prokuratūrų klausimyno skalių įverčių vidurkiai

Skalė	Minimalus vertinimas	Maksimalus vertinimas	Vertinimo vidurkis	Standartinis nuokrypis
Prokurorų teikiamų paslaugų	1,12*	6,92	4,78	1,045
Prokuratūros patalpų	1,14	7	5,28	0,915
Pateikiamos informacijos	1	7	4,84	1,011
Prokuratūros sistemos ir vadovybės	1,50	7	4,52	1,111
Skaidrumo ir reputacijos	1	6,83	3,93	1,157
Prokuroro profesijos prestižo	1	7	5,14	1,279

* – 1 balas rodo visišką nepritarimą arba visiškai neigiamą vertinimą, 4 balai – skalės vidurį arba neutralų vertinimą, 7 – visišką pritarimą arba visiškai teigiamą vertinimą.

Prokuratūros patalpų skalės įverčių vidurkis yra 5,28, jis rodo vidutiniškai teigiamą išorinės grupės dalyvių prokuratūros patalpų vertinimą. Mažiausiai palankiai buvo vertinami teiginiai, nurodantys, kad „laukimo zonos prokuratūros patalpose yra patogios“ (vidurkis 4,93, tai silpnai teigiamas vertinimas) ir kad „prokuratūros patalpose yra pakankamai nuorodų, padedančių surasti reikalingą informaciją ar ieškomą patalpą“ (vidurkis 5,09, jis rodo vidutiniškai teigiamą vertinimą). Palankiausiai (vidutiniškai teigiamai) išorinės grupės dalyviai įvertino teiginius, kad „prokuratūros patalpose žmonėms yra užtikrinamas saugumas“ (vidurkis 5,62) ir kad „prokuratūros patalpose žmonėms yra sudarytos galimybės patenkinti būtiniausius poreikius“ (vidurkis 5,47).

Pateikiamos informacijos skalės vertinimo vidurkis yra 4,84, o tai reiškia, kad išorinės grupės dalyviai šios skalės teiginius vertino silpnai teigiamai. Santykinai mažiausiai palankiai (silpnai teigiamai) buvo vertinami teiginiai, kad „prokuratūra pateikia visuomenei pakankamai informacijos apie priimamus sprendimus ir prokuratūros sistemos pokyčius“ (vidurkis 4,39) ir kad „prokuratūroje informacija pateikiama aiškiai ir suprantamai“ (vidurkis 4,81). O palankiausiai buvo įvertinti teiginiai, kad „prokuratūros internetinėje svetainėje pateikiama pakankamai interesantams reikalingos informacijos“ (vidurkis 5,08, tai vidutiniškai teigiamas vertinimas) ir kad „prokuratūros internetinėje svetainėje informacija pateikiama aiškiai ir suprantamai“ (vidurkis 4,98, jis rodo silpnai teigiamą vertinimą).

Prokuratūros sistemos ir vadovybės skalės vertinimo vidurkis yra 4,52, tai silpnai teigiamas išorinės grupės dalyvių vertinimas. Gauti duomenys atskleidė, kad mažiausiai palankiai buvo vertinami teiginiai, kad „prokuratūros vadovybė yra politiškai nepriklausoma“ (vidurkis 4,01, jis tik minimaliai viršija skalės vidurį, arba neutralų vertinimą) ir kad „prokuratūros vadovų skyrimo tvarka (procedūros) yra skaidrios ir aiškios“ (vidurkis 4,37, silpnai teigiamas vertinimas). Palankiausiai (silpnai teigiamai) buvo įvertinti teiginiai, kad „prokuratūros vadovybė tinkamai atstovauja ir gina prokurorus viešojoje erdvėje“ (vidurkis 4,85) ir kad „prokuratūros sistemoje yra sukurta bendradarbiavimo kultūra, kuri leidžia įgyvendinti prokuratūros tikslus ir uždavinius“ (vidurkis 4,73).

Skaidrumo ir reputacijos skalės teiginiai išorinės grupės dalyvių buvo įvertinti nepalankiausiai (skalės įverčių vidurkis yra 3,93, jis rodo silpną neigiamą vertinimą). Nepalankiausiai (silpnai neigiamai) buvo vertinami teiginiai, kad „prokurorai atvirai viešina prokuratūroje iškylančias negeroves“

(vidurkis 3,55) ir kad „prokurorai yra nekorumpuoti“ (vidurkis 3,89). Santykinai palankiausiai buvo įvertinti teiginiai, kad „prokurorai yra nepriekaištingos reputacijos asmenys“ (vidurkis 4,28, silpnas teigiamas vertinimas) ir kad „prokurorai informuoja visuomenę apie savo veiklą ir atliekamas funkcijas“ (vidurkis 4,0, jis rodo skalės vidurį arba neutralų vertinimą).

Prokuroro profesijos prestižo skalės vertinimo vidurkis yra 5,14, jis atspindi vidutiniškai teigiamus išorinės grupės dalyvių vertinimus. Mažiausiai palankiai (silpnai teigiamai) buvo vertinamas teiginys, kad „žmonės gerbia prokurorus“ (vidurkis 4,83), o palankiausiai (vidutiniškai teigiamai) – teiginiai, kad „žmonės gali didžiuotis, jog jų artimieji dirba prokuroru (-e)“ (vidurkis 5,31) ir kad „prokuroro profesija yra patraukli ir prestižinė“ (vidurkis 5,28).

Palyginę išorinės grupės dalyvių visų šešių Prokurorų ir prokuratūrų įvaizdžio klausimyno skalių įverčių vidurkius, nustatėme statistiškai reikšmingą skirtumą ($S = 899,158$, $p < 0,001$, taikytas Frydmano kriterijus) (detaliau apie naudojamus statistinės analizės metodus ir kriterijus žiūrėti: Čekanavičius, Murauskas, 2001; Čekanavičius, Murauskas, 2002). Šie duomenys rodo reikšmingus išorinės grupės dalyvių atskirų skalių teiginių vertinimo skirtumus: palankiausiai buvo įvertinti Prokuratūros patalpų skalės teiginiai (vidurkis 5,28), o mažiausiai palankiai – Skaidrumo ir reputacijos skalės teiginiai (vidurkis 3,93).

3.1.1. Išorinės grupės moterų ir vyrų rezultatai statistiškai reikšmingai skyrėsi lyginant keturių skalių įverčių vidurkius: Prokurorų teikiamų paslaugų (vidurkiai atitinkamai 4,86 ir 4,61, $U = 35462,50$, $p < 0,01$), Prokuratūros sistemos ir vadovybės (vidurkiai 4,58 ir 4,39, $U = 37231,50$, $p < 0,05$), Pateikiamos informacijos (vidurkiai 4,92 ir 4,67, $U = 35494,00$, $p < 0,01$) bei Prokuroro profesijos prestižo (vidurkiai 5,19 ir 5,01, $U = 37696,00$, $p < 0,05$) (taikytas Mano, Vitnio ir Vilkoksono kriterijus). Gauti rezultatai atskleidė, kad moterys, palyginti su vyrais, daug palankiau vertino visų šių keturių skalių teiginius. Galima pridurti, kad moterų, palyginti su vyrų, likusių dviejų skalių (Prokuratūros patalpų ir Skaidrumo bei reputacijos) įverčių vidurkiai taip pat buvo didesni (tačiau šiais atvejais statistiškai reikšmingų skirtumų nenustatyta).

3.1.2. Skirtingo amžiaus išorinės grupės dalyvių (19–25 m., $n = 217$; 26–49 m., $n = 243$; 50–84 m., $n = 158$) penkių skalių įverčių vidurkių rezultatai statistiškai reikšmingai skyrėsi: Prokurorų teikiamų paslaugų (vidurkiai atitinkamai 5,0, 4,72 ir 4,55, $H = 16,565$, $p < 0,001$), Prokuratūros sistemos ir vadovybės (vidurkiai 4,76, 4,39, 4,39, $H = 14,514$, $p < 0,01$), Prokuratūros patalpų (vidurkiai 5,2, 5,25, 5,41, $H = 8,584$, $p < 0,05$), Prokuroro profesijos prestižo (vidurkiai 5,34, 5,1, 4,95, $H = 7,539$, $p < 0,05$) bei Skaidrumo ir reputacijos (vidurkiai 4,09, 3,94, 3,69, $H = 9,111$, $p < 0,05$) (taikytas Kruskalo ir Voliso kriterijus). Gauti duomenys rodo, kad 19–25 metų tyrimo dalyviai, palyginti su 26–49 metų ir 50–84 metų asmenimis, daug palankiau vertino keturių skalių (Prokurorų teikiamų paslaugų, Prokuratūros sistemos ir vadovybės, Prokuroro profesijos prestižo, taip pat Skaidrumo ir reputacijos) teiginius. O 50–84 metų tyrimo dalyvių keturių iš šešių skalių vertinimai yra santykinai patys prasčiausi, ir tik vienu atveju (vertinant Prokuratūros patalpų skalės teiginius) – patys palankiausi.

3.1.3. Skirtingo išsilavinimo išorinės grupės dalyvių (pradinis / pagrindinis, vidurinis, aukštesnysis ir aukštasis) rezultatai statistiškai reikšmingi skyrėsi lyginant trijų skalių įverčių vidurkius: Prokurorų teikiamų paslaugų (vidurkiai atitinkamai 4,24, 4,94, 4,74, 4,68, $H = 8,534$, $p < 0,05$), Prokuratūros sistemos ir vadovybės (vidurkiai 3,86, 4,77, 4,53, 4,36, $H = 21,501$, $p < 0,001$) ir Pateikiamos informacijos (vidurkiai 4,0, 4,89, 4,99, 4,81, $H = 14,130$, $p < 0,01$) (taikytas Kruskalo ir Voliso kriterijus). Gauti rezultatai rodo, kad patį žemiausią (pradinį / pagrindinį) išsilavinimą turintys tyrimo dalyviai, palyginti su įgijusiais aukštesnį (vidurinį, aukštesnįjį ir aukštąjį) išsilavinimą, daug prasčiau vertino visų šių skalių teiginius. Galima pridurti, kad pradinį / pagrindinį išsilavinimą įgiję tyrimo dalyviai, palyginti su kitų išsilavinimo grupių atstovais, taip pat prasčiausiai vertino ir kitų klausimyno skalių teiginius (tačiau šiais atvejais statistiškai reikšmingų skirtumų nenustatyta).

3.1.4. Išorinės grupės dalyvių ir jų artimųjų / pažįstamų susidūrimas su prokurorais. Atsižvelgiant į tai, ar išorinės grupės dalyviams kada nors teko susidurti su prokurorais, ar ne, gauti rezultatai statistiškai reikšmingai skyrėsi lyginant trijų skalių įverčių vidurkius: Prokurorų teikiamų paslaugų (vidurkiai atitinkamai 4,53 ir 4,91, $U = 37249,50$, $p < 0,01$), Prokuratūros sistemos ir vadovybės (vidurkiai 4,28 ir 4,65, $U = 35748,00$, $p < 0,001$) ir Pateikiamos informacijos (vidurkiai 4,66 ir 4,94, $U = 37558,00$, $p < 0,01$) (taikytas Mano, Vitnio ir Vilkoksono kriterijus). Nustatyta, kad tie išorinės grupės dalyviai, kuriems teko susidurti su prokuroru (-e), palyginti su tais, kurie tokios patirties neturėjo, reikšmingai nepalankiau vertino visų šių trijų skalių teiginius. Be to, tie tyrimo dalyviai, kuriems teko susidurti su prokurorais (palyginti su tais, kuriems neteko), nepalankiau vertino ir visų kitų klausimyno skalių teiginius, tačiau šiais atvejais skirtumai nebuvo statistiškai reikšmingi.

Išorinės grupės dalyvių rezultatai, atsižvelgiant į tai, ar jų artimiesiems / pažįstamiems kada nors teko susidurti su prokurorais, ar ne, statistiškai reikšmingi skyrėsi lyginant tik vienos – Pateikiamos informacijos skalės įverčių vidurkius ($U = 38307,50$, $p < 0,01$) (taikytas Mano, Vitnio ir Vilkoksono kriterijus): tie tyrimo dalyviai, kurių artimiesiems / pažįstamiems yra tekę tiesiogiai susidurti su prokurorais, palyginti su tais, kurių artimieji / pažįstami tokios patirties neturėjo, daug nepalankiau vertino prokuratūros pateikiamą informaciją (vidurkiai atitinkamai 4,74 ir 5,02). Visais kitais atvejais (lyginant kitų penkių skalių įverčius) buvo nustatyta ta pati tendencija – artimųjų / pažįstamų susidūrimas su prokurorais pablogina tyrimo dalyvių vertinimus (tačiau šie skirtumai nebuvo statistiškai reikšmingi).

3.1.5. Išorinės grupės dalyvių ir jų artimųjų / pažįstamų kreipimasis į prokuratūrą. Atsižvelgiant į tai, ar išorinės grupės dalyviams teko kreiptis į prokuratūrą, ar ne (su kokiais nors klausimais ar prašymais), gauti rezultatai statistiškai reikšmingai skyrėsi lyginant keturių skalių įverčių vidurkius: Prokurorų teikiamų paslaugų (vidurkiai atitinkamai 4,31 ir 4,89, $U = 23752,00$, $p < 0,001$), Prokuratūros sistemos ir vadovybės (vidurkiai 4,09 ir 4,63, $U = 22932,00$, $p < 0,001$), Pateikiamos informacijos (vidurkiai 4,48 ir 4,93, $U = 23832,00$, $p < 0,001$) bei Skaidrumo ir reputacijos (vidurkiai 3,66 ir 4,0, $U = 26388,00$, $p < 0,05$) (taikytas Mano, Vitnio ir Vilkoksono kriterijus). Gauti duomenys rodo, kad tyrimo dalyviai, kuriems yra tekę kreiptis į prokuratūrą, palyginti su tokios patirties neturėjusiais, daug nepalankiau vertino visų šių keturių skalių teiginius. Galima pridurti, kad tyrimo dalyviai, kuriems teko kreiptis į prokuratūrą (palyginti su tais, kuriems neteko), nepalankiau vertino ir kitų dviejų skalių teiginius, tačiau pastaruoju atveju skirtumai nebuvo statistiškai reikšmingi.

Išorinės grupės dalyvių rezultatai atsižvelgiant į tai, ar jų artimieji / pažįstami kreipėsi į prokuratūrą, ar ne, statistiškai reikšmingi skyrėsi lyginant trijų skalių įverčių vidurkius: Prokurorų teikiamų paslaugų (vidurkiai atitinkamai 4,65 ir 4,92, $U = 42420,00$, $p < 0,01$), Pateikiamos informacijos (vidurkiai 4,73 ir 4,97, $U = 42055,00$, $p < 0,01$) ir Skaidrumo ir reputacijos (vidurkiai 3,77 ir 4,11, $U = 40812,50$, $p < 0,01$) (taikytas Mano, Vitnio ir Vilkoksono kriterijus). Gauti rezultatai atskleidė, kad tyrimo dalyviai, kurių artimiesiems / pažįstamiems yra tekę kreiptis į prokuratūrą, palyginti su tais, kurių artimieji / pažįstamieji tokios patirties neturėjo, reikšmingai prasčiau vertino visų šių trijų skalių teiginius. Be to, tyrimo dalyviai, kuriems teko kreiptis į prokuratūrą (palyginti su tais, kuriems neteko), nepalankiau vertino ir kitų trijų skalių teiginius, tačiau šiais atvejais skirtumai nebuvo statistiškai reikšmingi.

3.1.6. Išorinės grupės dalyvių rezultatai atsižvelgiant į jų teises žinias (studijavo (-uoja) teisę, išklaušė paskiras teisės disciplinas, neišklausė jokių teisės disciplinų) statistiškai reikšmingai skyrėsi lyginant keturių skalių įverčių vidurkius: Prokurorų teikiamų paslaugų (vidurkiai atitinkamai 4,9, 4,95 ir 4,68, $H = 14,751$, $p < 0,01$), Prokuratūros sistemos ir vadovybės (vidurkiai 4,63, 4,7 ir 4,43, $H = 8,887$, $p < 0,05$), Prokuroro profesijos prestižo (vidurkiai 5,27, 5,32 ir 5,04, $H = 8,785$, $p < 0,05$) bei Skaidrumo ir reputacijos (vidurkiai 4,36, 4,14 ir 3,78, $H = 25,139$, $p < 0,001$) (taikytas Kruskalo ir Voliso kriterijus). Nustatyta, kad tyrimo dalyviai, kurie studijavo (-uoja) teisę, taip pat tie, kurie yra

išklausę tam tikras teisės disciplinas, palyginti su neišklausiusiais jokių teisės disciplinų, reikšmingai palankiau vertina visų šių keturių skalių teiginius.

3.1.7. Išorinės grupės dalyvių domėjimasis teisinio pobūdžio informacija (spaudoje, internete, taip pat teisinės tematikos televizijos ar radijo laidomis). Gauti rezultatai atskleidė, kad daugiausiai statistiškai reikšmingų skirtumų yra susiję su tyrimo dalyvių domėjimusi / nesidomėjimu teisinės tematikos informacija internete ir TV laidose: a) dalyviai, kurie domisi teisinės tematikos informacija internete, palyginti su tais, kurie tokia informacija nesidomi, statistiškai reikšmingai geriau vertino penkių skalių (išskyrus Pateikiamos informacijos skalės) teiginius; b) dalyviai, kurie domisi teisinės tematikos TV laidomis, palyginti su tais, kurie tokiomis laidomis nesidomi, taip pat statistiškai reikšmingai geriau vertino penkių skalių (išskyrus Prokurorų teikiamų paslaugų skalės) teiginius. Mažiausiai statistiškai reikšmingų skirtumų yra susiję su tyrimo dalyvių domėjimusi / nesidomėjimu teisinės tematikos informacija spaudoje ir radijo laidose: a) dalyviai, kurie domisi teisinės tematikos informacija spaudoje, palyginti su tais, kurie tokia informacija nesidomi, statistiškai reikšmingai geriau vertino dviejų skalių (Prokuratūros patalpų ir Skaidrumo ir reputacijos) teiginius; b) dalyviai, kurie domisi teisinės tematikos radijo laidomis, palyginti su tais, kurie tokiomis laidomis nesidomi, daug geriau vertino tik vienos – Prokuratūros patalpų skalės teiginius.

Taigi išorinės (visuomenės atstovų) grupės dalyviai Prokurorų ir prokuratūrų įvaizdį (atskirus jo dėmenis) dažniausiai vertina teigiamai (palankiau šį įvaizdį vertino moterys, jauniausi (19–25 m.), įgiję vidurinį, aukštesnįjį ir aukštąjį išsilavinimą, taip pat studijavę (-uojantys) teisę ar išklause paskiras teisės disciplinas tyrimo dalyviai). Domėjimasis teisinės tematikos informacija įvairiose žiniasklaidos priemonėse daugeliu atvejų pagerina išorinės grupės dalyvių nuomonę apie prokurorus ir prokuratūras. Tačiau tiek tiesioginis, tiek netiesioginis išorinės grupės dalyvių susidūrimas su prokurorais (pvz., jiems patiems ar jų artimiesiems / pažįstamiems dalyvaujant teismo posėdyje), taip pat tiesioginis ar netiesioginis kreipimasis į prokuratūrą su kokiais nors klausimais ar prašymais visada (kai kada statistiškai reikšmingai, kartais – nereikšmingai) pablogina jų nuomonę apie prokurorus ir prokuratūras.

3.2. Prokurorų Prokurorų ir prokuratūrų įvaizdžio klausimyno skalių vertinimas

Nagrinėjant įvaizdį labai svarbus yra ne tik išorinis, bet ir vidinis jo dėmuo. Todėl kyla klausimas, kaip įvairius prokurorų ir prokuratūrų veiklos aspektus vertino patys prokurorai (n = 322) (žr. 2-ą lentelę).

2 lentelė. Prokurorų Prokurorų ir prokuratūrų įvaizdžio klausimyno skalių įverčių vidurkiai

Skalė	Minimalus vertinimas	Maksimalus vertinimas	Vertinimo vidurkis	Standartinis nuokrypis
Prokurorų teikiamų paslaugų	3,42*	7	6,24	0,654
Prokuratūros patalpų	2,14	7	5,91	0,971
Pateikiamos informacijos	2,4	7	5,87	0,907
Prokuratūros sistemos ir vadovybės	1	7	4,68	1,504
Skaidrumo ir reputacijos	2	7	5,66	0,827
Prokuroro profesijos prestižo	1,33	7	5,19	1,118

* – 1 balas rodo visišką nepritariamą arba visiškai neigiamą vertinimą, 4 balai – skalės vidurį arba neutralų vertinimą, 7 – visišką pritarimą arba visiškai teigiamą vertinimą.

Gauti rezultatai atskleidė, kad Prokurorų teikiamų paslaugų skalės įverčių vidurkis yra 6,24. Tai reiškia, kad tyrime dalyvavę prokurorai savo teikiamas paslaugas arba paslaugų įvaizdį vertina stipriai teigiamai. Analizuojant šios skalės tam tikrų teiginių vertinimus nustatyta, kad prokurorai santykinai mažiausiai sutiko (vertino vidutiniškai teigiamai) su teiginiais, kad „prokurorais yra paskiriami tik kompetentingi, puikiai savo darbą išmanantys asmenys“ (vidurkis 5,69) ir kad „prokurorai aiškiai ir suprantamai paaiškina žmonėms, kodėl jie priima vienokius ar kitokius sprendimus“ (vidurkis 5,81). O palankiausiai (stipriai teigiamai) buvo vertinami teiginiai, kad „prokurorų priimti sprendimai priklauso ne tik nuo jų, bet ir nuo priimtų įstatymų“ (vidurkis 6,61) ir kad „prokurorai gerbia žmonių teises“ (vidurkis 6,58).

Prokuratūros patalpų skalės įverčių vidurkis yra 5,91, jis rodo vidutiniškai teigiamą prokurorų prokuratūros patalpų vertinimą. Santykinai mažiausiai palankiai (vidutiniškai teigiamai) buvo vertinami teiginiai, kad „prokuratūros patalpose žmonėms yra užtikrinamas saugumas“ (vidurkis 5,68) ir kad „laukimo zonos prokuratūros patalpose yra patogios“ (vidurkis 5,69). Palankiausiai (stipriai teigiamai) buvo įvertinti teiginiai, kad „prokuratūros pastatai yra patogioje vietoje“ (vidurkis 6,13) ir kad „prokuratūros patalpose yra pakankamai nuorodų, padedančių surasti reikalingą informaciją ar ieškomą patalpą“ (vidurkis 6,11).

Pateikiamos informacijos skalės įverčių vidurkis (5,87) yra labai panašus į Prokuratūros patalpų skalės (5,91) ir taip pat rodo vidutiniškai teigiamus prokurorų vertinimus. Santykinai mažiausiai palankiai (vidutiniškai teigiamai) buvo vertinami teiginiai, kad „prokuratūra pateikia visuomenei pakankamai informacijos apie priimamus sprendimus ir prokuratūros sistemos pokyčius“ (vidurkis 5,59) ir kad „prokuratūros internetinėje svetainėje informacija pateikiama aiškiai ir suprantamai“ (vidurkis 5,70). O palankiausiai (stipriai teigiamai) buvo įvertinti teiginiai, kad „prokuratūroje informacija pateikiama aiškiai ir suprantamai“ (vidurkis 6,18) ir kad „prokuratūroje interesantams pateikiama pakankamai reikalingos informacijos“ (vidurkis 6,14).

Prokuratūros sistemos ir vadovybės skalės įverčių vidurkis, palyginti su visų kitų skalių įverčių vidurkiu, yra pats žemiausias (4,68) ir atspindi silpnai teigiamus prokurorų vertinimus. Tam tikrų šios skalės teiginių vertinimai rodo, kad mažiausiai palankiai (silpnai teigiamai) buvo vertinami teiginiai, kad „prokuratūros vadovų skyrimo tvarka (procedūros) yra skaidri ir aiški“ (vidurkis 4,32) ir kad „prokuratūros sistemoje prokurorai turi galimybę skaidriai daryti karjerą“ (vidurkis 4,49). Palankiausiai buvo įvertinti teiginiai, kad „prokuratūros sistemoje yra sukurta bendradarbiavimo kultūra, kuri leidžia įgyvendinti prokuratūros tikslus ir uždavinius“ (vidurkis 5,21, tai vidutiniškai teigiamas vertinimas) ir kad „prokuratūros vadovybė yra politiškai nepriklausoma“ (vidurkis 4,84, silpnai teigiamas vertinimas).

Skaidrumo ir reputacijos skalės įverčių vidurkis (5,66) rodo vidutiniškai teigiamus prokurorų vertinimus. Santykinai mažiausiai palankiai prokurorai vertino teiginius, kad „prokurorai atvirai viešina prokuratūroje iškylančias negeroves“ (vidurkis 4,56, silpnai teigiamas vertinimas) ir kad „prokurorai informuoja visuomenę apie savo veiklą ir atliekamas funkcijas“ (vidurkis 5,35, vidutiniškai teigiamas vertinimas). Palankiausiai (stipriai teigiamai) buvo įvertinti teiginiai, kad „prokurorai yra nekorumpuoti“ (vidurkis 6,23) ir kad „prokurorai nepiktinaudžiauja savo tarnybine padėtimi“ (vidurkis 6,18).

Prokuroro profesijos prestižo skalės įverčių vidurkis yra 5,19, jis atspindi vidutiniškai teigiamus tyrimo dalyvių vertinimus. Santykinai mažiausiai palankiai (silpnai teigiamai) buvo vertinamas teiginys, kad „žmonės gerbia prokurorus“ (vidurkis 4,78), o palankiausiai (vidutiniškai teigiamai) – teiginiai, kad „prokuroro profesija yra patraukli ir prestižinė“ (vidurkis 5,50) ir kad „žmonės gali didžiuotis, jog jų artimieji dirba prokuroru (-e)“ (vidurkis 5,31).

Palyginus prokurorų visų šešių Prokurorų ir prokuratūrų įvaizdžio klausimyno skalių įverčių vidurkius, nustatytas statistiškai reikšmingas skirtumas ($S = 556,268$, $p < 0,001$, taikytas Frydmano

kriterijus). Šie duomenys rodo reikšmingus prokurorų tam tikrų skalių teiginių vertinimo skirtumus: palankiausiai buvo įvertinti Prokurorų teikiamų paslaugų skalės teiginiai (vidurkis 6,24), o mažiausiai palankiai – Prokuratūros sistemos ir vadovybės skalės teiginiai (vidurkis 4,68).

3.2.1. Moterų ir vyrų prokurorų rezultatai statistiškai reikšmingai skyrėsi lyginant tik vienos – Pateikiamos informacijos skalės įverčių vidurkius: ($U = 10626,50$, $p < 0,05$) (taikytas Mano, Vitnio ir Vilksoksono kriterijus). Gauti rezultatai rodo, kad prokurorės moterys, palyginti su vyrais, daug palankiau vertino šios skalės teiginius (vidurkiai atitinkamai 5,99 ir 5,78). Be to, jos palankiau vertino ir kitų skalių (Prokurorų teikiamų paslaugų, Prokuratūros sistemos ir vadovybės, Prokuratūros patalpų ir Prokuroro profesijos prestižo) teiginius, tačiau šie skirtumai nebuvo statistiškai reikšmingi.

3.2.2. Skirtinguose miestuose dirbančių prokurorų (didžiuosiuose ir kituose šalies miestuose) rezultatai statistiškai reikšmingai skyrėsi lyginant dviejų skalių įverčių vidurkius: Prokuratūros sistemos ir vadovybės (vidurkiai atitinkamai 4,54 ir 4,97, $U = 9462,00$, $p < 0,05$) bei Prokuratūros patalpų (vidurkiai 5,83 ir 6,1, $U = 9050,00$, $p < 0,01$) (taikytas Mano, Vitnio ir Vilksoksono kriterijus). Gauti rezultatai rodo, kad prokurorai, dirbantys kituose šalies miestuose, palyginti su dirbančiais viename iš didžiųjų šalies miestų, daug palankiau vertino šių abiejų skalių teiginius. Galima pridurti, kad prokurorai, dirbantys kituose šalies miestuose, palyginti su dirbančiais viename iš didžiųjų šalies miestų, kitų skalių teiginius taip pat vertinimo palankiau, tačiau šie skirtumai nebuvo statistiškai reikšmingi.

3.2.3. Skirtingą darbo stažą turinčių prokurorų (1–10 m., 11–20 m. ir 21–38 m.) rezultatai statistiškai reikšmingai skyrėsi lyginant tik vienos – Prokuroro profesijos prestižo skalės įverčių vidurkius (vidurkiai atitinkamai 5,39, 5,35 ir 4,97, $H = 6,365$, $p < 0,05$) (taikytas Kruskalo ir Voliso kriterijus). Gauti duomenys rodo, kad didžiausią (21–38 m.) darbo stažą turintys prokurorai, palyginti su turinčiais mažesnę darbo stažą, prokuroro profesiją vertina kaip daug mažiau prestižinę. Be to, didžiausią (21–38 m.) darbo stažą turintys prokurorai, palyginti su turinčiais mažesnę darbo stažą, taip pat santykinai nepalankiausiai vertino ir visų kitų skalių teiginius, tačiau šie skirtumai nebuvo statistiškai reikšmingi.

3.2.4. Palyginus apylinkės, apygardos ir Generalinėje prokuratūroje dirbančių prokurorų rezultatus, statistiškai reikšmingų skirtumų nenustatyta (taikytas Kruskalo ir Voliso kriterijus, $p > 0,05$). Tačiau galima pažymėti, kad prokurorai, dirbantys Generalinėje prokuratūroje, palyginti su dirbančiais apylinkės ir apygardos prokuratūrose, Prokurorų teikiamų paslaugų, Prokuratūros sistemos ir vadovybės, Pateikiamos informacijos ir Skaidrumo ir reputacijos skalių teiginius vertino santykinai prasčiau.

Taigi patys prokurorai prokurorų ir prokuratūrų įvaizdį (atskirus jo dėmenis) vertina labai palankiai (dažniausiai vidutiniškai teigiamai, o vienu atveju net stipriai teigiamai), ir šie jų vertinimai yra silpnai susiję su lytimi, darbu skirtinguose miestuose ar skirtingu darbo stažu.

3.3. Policijos pareigūnų Prokurorų ir prokuratūrų įvaizdžio klausimyno skalių vertinimas

Toliau nagrinėsime tyrimo dalyvių, kurie atlikdami savo darbą tiesiogiai susiduria su prokurorais ir yra daugiaž susipažinę su jų atliekama veikla, vertinimus. Pirmiausiai pristatysime policijos pareigūnų ($n = 113$) Prokurorų ir prokuratūrų įvaizdžio klausimyno skalių įverčius (žr. 3-ią lentelę).

Gauti rezultatai rodo, kad Prokurorų teikiamų paslaugų skalės įverčių vidurkis yra 5,47. Tai reiškia, kad tyrime dalyvavę policijos pareigūnai paslaugų įvaizdį vertina vidutiniškai teigiamai. Analizuojant šios skalės tam tikrų teiginių vertinimus nustatyta, kad policijos pareigūnai santykinai mažiausiai sutiko (vertino vidutiniškai teigiamai) su teiginiais, kad „prokurorai yra atsidavę savo darbui“ (vidurkis 5,08) ir kad „prokurorais yra paskiriami tik kompetentingi, puikiai savo darbą išmanantys asmenys“ (vidurkis 5,11). Palankiausiai (taip pat vidutiniškai teigiamai) buvo vertinami teiginiai, kad „prokuro-

rų sprendimai priklauso ne tik nuo jų, bet ir nuo priimtų įstatymų“ (vidurkis 5,92) ir kad „prokurorai laikosi įstatymų numatytų taisyklių“ (vidurkis 5,73).

3 lentelė. Policijos pareigūnų Prokurorų ir prokuratūrų įvaizdžio klausimyno skalių įverčių vidurkiai

Skalė	Minimalus vertinimas	Maksimalus vertinimas	Vertinimo vidurkis	Standartinis nuokrypis
Prokurorų teikiamų paslaugų	1,35*	7	5,47	1,370
Prokuratūros patalpų	2,71	7	5,43	1,116
Pateikiamos informacijos	2,4	7	5,39	1,156
Prokuratūros sistemos ir vadovybės	1,67	7	4,84	1,347
Skaidrumo ir reputacijos	1,67	7	4,93	1,235
Prokuroro profesijos prestižo	1	7	5,21	1,248

* – 1 balas rodo visišką nepritarimą arba visiškai neigiamą vertinimą, 4 balai – skalės vidurį arba neutralų vertinimą, 7 – visišką pritarimą arba visiškai teigiamą vertinimą.

Prokuratūros patalpų skalės įverčių vidurkis yra 5,43, jis rodo vidutiniškai teigiamus policijos pareigūnų vertinimus. Santykinai mažiausiai palankiai (vidutiniškai teigiamai) buvo vertinami teiginiai, kad „laukimo zonos prokuratūros patalpose yra patogios“ (vidurkis 5,18) ir kad „prokuratūros patalpose yra pakankamai nuorodų, padedančių surasti reikalingą informaciją ar ieškomą patalpą“ (vidurkis 5,19). Palankiausiai buvo vertinami teiginiai, kad „prokuratūros patalpos yra erdvios, tvarkingos ir švarios“ (vidurkis 6,07, stiprus teigiamas vertinimas) ir kad „laukimo zonos prokuratūros patalpose yra erdvios, tvarkingos ir švarios“ (vidurkis 5,73, vidutinis teigiamas vertinimas).

Pateikiamos informacijos skalės įverčių vidurkis (5,39) yra labai panašus į Prokuratūros patalpų skalės (5,43) ir taip pat atspindi vidutiniškai teigiamus policijos pareigūnų vertinimus. Santykinai mažiausiai palankiai (vidutiniškai teigiamai) buvo vertinami teiginiai, kad „prokuratūra pateikia visuomenei pakankamai informacijos apie priimamus sprendimus ir prokuratūros sistemos pokyčius“ (vidurkis 5,08) ir kad „prokuratūroje interesantams pateikiama pakankamai reikalingos informacijos“ (vidurkis 5,15). O palankiausiai (taip pat vidutiniškai teigiamai) policijos pareigūnai įvertino teiginius, kad „prokuratūros internetinėje svetainėje informacija pateikiama aiškiai ir suprantamai“ (vidurkis 5,80) ir kad „prokuratūros internetinėje svetainėje pateikiama pakankamai interesantams reikalingos informacijos“ (vidurkis 5,65).

Prokuratūros sistemos ir vadovybės skalės įverčių vidurkis yra 4,84, jis rodo silpnai teigiamus policijos pareigūnų vertinimus. Santykinai mažiausiai palankiai (silpnai teigiamai) buvo vertinami teiginiai, kad „prokuratūros vadovybė pateisina prokuratūros darbuotojų lūkesčius ir laikosi duoto žodžio“ (vidurkis 4,68) ir kad „prokuratūros vadovų skyrimo tvarka (procedūros) yra skaidri ir aiški“ (vidurkis 4,70). Palankiausiai buvo įvertinti teiginiai, kad „prokuratūros sistemoje yra sukurta bendradarbiavimo kultūra, kuri leidžia įgyvendinti prokuratūros tikslus ir uždavinius“ (vidurkis 5,09, tai vidutiniškai teigiamas vertinimas) ir kad „prokuratūros vadovybė tinkamai atstovauja ir gina prokurorus viešojoje erdvėje“ (vidurkis 4,97, silpnai teigiamas vertinimas).

Skaidrumo ir reputacijos skalės vertinimo vidurkis (4,93) rodo silpnai teigiamus vertinimus. Santykinai mažiausiai palankiai (silpnai teigiamai) policijos pareigūnai vertino teiginius, kad „prokurorai atvirai viešina prokuratūroje išskylančias negeroves“ (vidurkis 4,36) ir kad „privatačiame gyvenime prokurorai savo elgesiu rodo pavyzdį kitiems žmonėms“ (vidurkis 4,70). Palankiausiai (vidutiniškai teigiamai) buvo įvertinti teiginiai, kad „prokurorai yra nepriekaištingos reputacijos asmenys“ (vidurkis 5,35) ir kad „prokurorai nepiktnaudžiauja savo tarnybine padėtimi“ (vidurkis 5,22).

Prokurorų profesijos prestižo skalės vertinimo vidurkis yra 5,21 balo, jis atspindi vidutiniškai teigiamus policijos pareigūnų vertinimus. Santykinai mažiausiai palankiai (vidutiniškai teigiamai) buvo vertinamas teiginys, kad „žmonės gerbia prokurorus“ (vidurkis 5,01), o palankiausiai (taip pat vidutiniškai teigiamai) – teiginiai, kad „prokuroro profesija yra patraukli ir prestižinė“ (vidurkis 5,35) ir kad „žmonės gali didžiuotis, kad jų artimieji dirba prokuroru (-e)“ (vidurkis 5,27).

Palyginus policijos pareigūnų visų šešių Prokurorų ir prokuratūrų įvaizdžio klausimyno skalių įverčių vidurkius, nustatytas statistiškai reikšmingas skirtumas ($S = 67,633$, $p < 0,001$, taikytas Frydmano kriterijus). Šie duomenys rodo reikšmingus policijos pareigūnų tam tikrų skalių teiginių vertinimo skirtumus: palankiausiai buvo įvertinti Prokurorų teikiamų paslaugų skalės teiginiai (vidurkis 5,47), o mažiausiai palankiai – Prokuratūros sistemos ir vadovybės skalės teiginiai (vidurkis 4,84).

3.3.1. Moterų ir vyrų policijos pareigūnų rezultatai statistiškai reikšmingai skyrėsi lyginant trijų skalių įverčių vidurkius: Prokuratūros patalpų (vidurkiai atitinkamai 5,57 ir 5,11, $U = 1011,50$, $p < 0,05$), Pateikiamos informacijos (vidurkiai 5,55 ir 5,03, $U = 966,50$, $p < 0,05$) ir Prokuroro profesijos prestižo (vidurkiai 5,36 ir 4,87, $U = 1020,00$, $p < 0,05$) (taikytas Mano, Vitnio ir Vilkoksono kriterijus). Nustatyta, kad policijos pareigūnės moterys, palyginti su vyrais, daug palankiau vertina visų šių trijų skalių teiginius. Gauti duomenys taip pat rodo, kad policijos pareigūnės moterys, palyginti su vyrais, palankiau vertina ir kitų trijų skalių teiginius (tačiau šie skirtumai nėra statistiškai reikšmingi).

3.3.2. Skirtingas pareigas einančių (tyrėjo, vyresniojo tyrėjo, vyriausiojo tyrėjo, komisaro inspektoriaus / komisaro) ir skirtingą darbo stažą turinčių (1–10 m., 11–20 m. ir 21–28 m.) policijos pareigūnų klausimyno skalių įverčiai statistiškai reikšmingai nesiskyrė (taikytas Kruskalo ir Voliso kriterijus, $p > 0,05$). Tačiau galima pažymėti, kad palankiausiai visų Prokurorų ir prokuratūrų įvaizdžio klausimyno skalių teiginius vertino policijos pareigūnai, einantys tyrėjo pareigas.

Taigi policijos pareigūnai (kuriuos galima priskirti specifinei išorinei grupei, daugiau ar mažiau žinančiai prokuroro darbo specifiką) Prokurorų ir prokuratūrų įvaizdį (atskirus jo dėmenis) vertina palankiai (dažniausiai vidutiniškai teigiamai), o šie jų vertinimai yra susiję su lytimi.

3.4. Advokatų Prokurorų ir prokuratūrų įvaizdžio klausimyno skalių vertinimas

Advokatai turėtų gerai suprasti prokurorų atliekamos veiklos ypatumus, nes prokurorai yra jų profesijos analogija viešajame sektoriuje (žr.: <https://lt.wikipedia.org/wiki/Advokatas>). Tai, kaip advokatai ($n = 85$) vertino Prokurorų ir prokuratūrų įvaizdžio klausimyno skalių teiginius, pateikiama 4-oje lentelėje.

4 lentelė. Advokatų Prokurorų ir prokuratūrų įvaizdžio klausimyno skalių įverčių vidurkiai

Skalė	Minimalus vertinimas	Maksimalus vertinimas	Vertinimo vidurkis	Standartinis nuokrypis
Prokurorų teikiamų paslaugų	1,38*	6	3,80	0,982
Prokuratūros patalpų	2,57	6,86	4,90	0,897
Pateikiamos informacijos	1,4	6,2	4,08	0,950
Prokuratūros sistemos ir vadovybės	1,33	6	3,54	1,007
Skaidrumo ir reputacijos	1,33	5,83	3,68	0,994
Prokuroro profesijos prestižo	1	7	4,12	1,214

* – 1 balas rodo visišką nepritariamą arba visiškai neigiamą vertinimą, 4 balai – skalės vidurį arba neutralų vertinimą, 7 – visišką pritarimą arba visiškai teigiamą vertinimą.

Gauti rezultatai rodo, kad Prokurorų teikiamų paslaugų skalės įverčių vidurkis yra 3,80. Tai reiškia, kad tyrime dalyvavę advokatai paslaugų įvaizdį vertina silpnai neigiamai. Analizuojant šios skalės tam tikrų teiginių vertinimus nustatyta, kad advokatai mažiausiai (vidutiniškai neigiamai) sutiko su teiginiais, kad „prokurorai skundus, susijusius su ikiteisminiu tyrimu (pvz., dėl neteisėtų pareigūnų veiksmų), nagrinėja kruopščiai ir objektyviai“ (vidurkis 2,95) ir kad „prokurorai aiškiai ir suprantamai paaiškina žmonėms, kodėl jie priima vienokius ar kitokius sprendimus“ (vidurkis 2,96). Palankiausiai (silpnai teigiamai) buvo vertinami teiginiai, kad „prokurorų sprendimai priklauso ne tik nuo jų, bet ir nuo priimtų įstatymų“ (vidurkis 4,93) ir kad „prokurorai su žmonėmis elgiasi pagarbiai ir mandagiai“ (vidurkis 4,56).

Prokuratūros patalpų skalės įverčių vidurkis yra 4,90, jis rodo silpnai teigiamus advokatų vertinimus. Santykinai mažiausiai palankiai (silpnai teigiamai) buvo vertinami teiginiai, kad „laukimo zonos prokuratūros patalpose yra patogios“ (vidurkis 4,39) ir kad „prokuratūros patalpose žmonėms yra sudarytos galimybės patenkinti būtiniausius poreikius“ (vidurkis 4,54). Palankiausiai (vidutiniškai teigiamai) buvo įvertinti teiginiai, kad „prokuratūros patalpos yra erdvios, tvarkingos ir švarios“ (vidurkis 5,35) ir kad „prokuratūros patalpose žmonėms yra užtikrinamas saugumas“ (vidurkis 5,26).

Pateikiamos informacijos skalės įverčių vidurkis yra 4,08, jis rodo silpnai teigiamus advokatų vertinimus. Šiuo atveju mažiausiai palankiai (silpnai neigiamai) buvo vertinami teiginiai, kad „prokuratūra pateikia visuomenei pakankamai informacijos apie priimamus sprendimus ir prokuratūros sistemos pokyčius“ (vidurkis 3,48) ir kad „prokuratūroje interesantams pateikiama pakankamai reikalingos informacijos“ (vidurkis 3,99). Palankiausiai (silpnai teigiamai) buvo įvertinti teiginiai, kad „prokuratūros internetinėje svetainėje informacija pateikiama aiškiai ir suprantamai“ (vidurkis 4,41) ir kad „prokuratūros internetinėje svetainėje pateikiama pakankamai interesantams reikalingos informacijos“ (vidurkis 4,32).

Prokuratūros sistemos ir vadovybės skalės įverčių vidurkis (3,54) rodo silpnai neigiamus advokatų vertinimus. Mažiausiai palankiai buvo vertinami teiginiai, kad „prokuratūros vadovybė yra politiškai nepriklausoma“ (vidurkis 2,86, tai vidutiniškas neigiamas vertinimas) ir kad „prokuratūros vadovų skyrimo tvarka (procedūros) yra skaidri ir aiški“ (vidurkis 3,35, silpnai neigiamas vertinimas). Santykinai palankiausiai (bet vis tiek silpnai neigiamai) buvo įvertinti teiginiai, kad „prokuratūros vadovybė tinkamai atstovauja ir gina prokurorus viešojoje erdvėje“ (vidurkis 3,96) ir kad „prokuratūros sistemoje yra sukurta bendradarbiavimo kultūra, kuri leidžia įgyvendinti prokuratūros tikslus ir uždavinius“ (vidurkis 3,76).

Skaidrumo ir reputacijos skalės įverčių vidurkis yra 3,68, jis atspindi silpnai neigiamus advokatų vertinimus. Mažiausiai palankiai (silpnai neigiamai) buvo vertinami teiginiai, kad „prokurorai atvirai viešina prokuratūroje išskylančias negeroves“ (vidurkis 3,18) ir kad „prokurorai informuoja visuomenę apie savo veiklą ir atliekamas funkcijas“ (vidurkis 3,59). Santykinai palankiausiai (bet vis tiek silpnai neigiamai) buvo įvertinti teiginiai, kad „prokurorai yra nekorumpuoti“ (vidurkis 3,99) ir kad „prokurorai yra nepriekaištingos reputacijos asmenys“ (vidurkis 3,92).

Prokurorų profesijos prestižo skalės vertinimo vidurkis yra 4,12 balo, jis rodo silpnai teigiamus advokatų vertinimus. Mažiausiai palankiai (silpnai neigiamai) buvo vertinami teiginiai, kad „žmonės gerbia prokurorus“ (vidurkis 3,93) ir kad „prokuroro profesija yra patraukli ir prestižinė“ (vidurkis 3,98), o palankiausiai (silpnai teigiamai) – teiginys, kad „žmonės gali didžiutis, jog jų artimieji dirba prokuroru(-e)“ (vidurkis 4,45).

Palyginus advokatų visų šešių Prokurorų ir prokuratūrų įvaizdžio klausimyno skalių įverčių vidurkius, nustatytas statistiškai reikšmingas skirtumas ($S = 114,289$, $p < 0,001$, taikytas Frydmano kriterijus). Šie duomenys rodo reikšmingus advokatų tam tikrų skalių teiginių vertinimo skirtumus:

palankiausiai buvo įvertinti Prokuratūros patalpų skalės teiginiai (vidurkis 4,90), o mažiausiai palankiausiai – Prokuratūros sistemos ir vadovybės skalės teiginiai (vidurkis 3,54).

3.4.1. Moterų ir vyrų advokatų rezultatai statistiškai reikšmingai skyrėsi lyginant tik vienos – Skaidrumo ir reputacijos skalės įverčių vidurkius (vidurkiai atitinkamai 3,28 ir 3,98, $U = 512,500$, $p < 0,01$) (taikytas Mano, Vitnio ir Vilkoksono kriterijus): vyrai advokatai, palyginti su moterimis, daug palankiau vertino šios skalės teiginius. Be to, vyrai advokatai, palyginti su moterimis, šiek tiek palankiau vertino ir kitų skalių (Prokurorų teikiamų paslaugų, Prokuratūros patalpų ir Prokuroro profesijos prestižo) teiginius, tačiau šiais atvejais statistiškai reikšmingų skirtumų nenustatyta. Kita vertus, moterys advokatės, palyginti su vyrais, šiek tiek palankiau vertino Prokuratūros sistemos ir vadovybės skalės teiginius (bet šis skirtumas taip pat nebuvo statistiškai reikšmingas).

3.4.2. Skirtingą darbo stažą turinčių advokatų (1–10 m., 11–25 m.) klausimyno skalių įverčiai statistiškai reikšmingai nesiskyrė (taikytas Mano, Vitnio ir Vilkoksono kriterijus, $p > 0,05$), tačiau galima matyti tendenciją, kad advokatai, turintys mažesnę darbo stažą, šiek tiek palankiau vertino penkių skalių teiginius (išskyrus Prokuroro profesijos prestižo skalės).

Taigi advokatai (specifinės išorinės grupės atstovai, gerai išmanantys prokuroro darbo specifiką) prokurorų ir prokuratūrų įvaizdį (atskirus jo dėmenis) vertina prastai (trijų skalių teiginių vertinimo vidurkis yra neigiamas). Galbūt tokie nepalankūs advokatų vertinimai yra susiję su tuo, kad jie, palyginti su prokurorais, atlieka labai skirtingą procesinį vaidmenį, tačiau šiam spėjimui pagrįsti reikia tolesnių tyrimų.

3.5. Teisėjų Prokurorų ir prokuratūrų įvaizdžio klausimyno skalių vertinimas

Kaip ir advokatai, teisėjai turėtų gerai suprasti prokurorų atliekamos veiklos specifiką, todėl jų vertinimai gali būti labai svarbūs siekiant atskleisti prokurorų įvaizdį. Tai, kaip teisėjai ($n = 103$) vertino Prokurorų ir prokuratūrų įvaizdžio klausimyno skalių teiginius, pateikta 5-oje lentelėje.

5 lentelė. Teisėjų Prokurorų ir prokuratūrų įvaizdžio klausimyno skalių įverčių vidurkiai

Skalė	Minimalus vertinimas	Maksimalus vertinimas	Vertinimo vidurkis	Standartinis nuokrypis
Prokurorų teikiamų paslaugų	2,12*	6,85	4,96	1,124
Prokuratūros patalpų	3	7	5,45	1,002
Pateikiamos informacijos	2,8	7	5,14	0,946
Prokuratūros sistemos ir vadovybės	1,67	7	4,37	1,145
Skaidrumo ir reputacijos	2,17	7	4,92	0,048
Prokuroro profesijos prestižo	1	7	4,64	1,225

* – 1 balas rodo visišką nepritarimą arba visiškai neigiamą vertinimą, 4 balai – skalės vidurį arba neutralų vertinimą, 7 – visišką pritarimą arba visiškai teigiamą vertinimą.

Kaip rodo gauti rezultatai, Prokurorų teikiamų paslaugų skalės įverčių vidurkis yra 4,96. Tai reiškia, kad tyrime dalyvavę teisėjai paslaugų įvaizdį vertina silpnai teigiamai. Analizuojant šios skalės atskirų teiginių vertinimus nustatyta, kad teisėjai mažiausiai sutiko (vertino silpnai teigiamai) su teiginiais, kad „vadovaudami ikiteisminiam tyrimui prokurorai išigilina į jo esmę“ (vidurkis 4,55) ir kad „prokurorai skundus, susijusius su ikiteisminiu tyrimu, nagrinėja kruopščiai ir objektyviai“ (vidurkis 4,63). Palankiausiai (vidutiniškai teigiamai) buvo vertinami teiginiai, kad „prokurorų sprendimai priklauso ne tik

nuo jų, bet ir nuo priimtų įstatymų“ (vidurkis 5,60) ir kad „prokurorai su žmonėmis elgiasi pagarbiai ir mandagiai“ (vidurkis 5,40).

Prokuratūros patalpų skalės įverčių vidurkis (5,45) rodo vidutiniškai teigiamus tyrimo dalyvių vertinimus. Santykinai mažiausiai palankiai (vidutiniškai teigiamai) buvo vertinami teiginiai, kad „prokuratūros patalpose žmonėms yra sudarytos galimybės patenkinti būtiniausius poreikius“ (vidurkis 5,20) ir kad „laukimo zonos prokuratūros patalpose yra patogios“ (vidurkis 5,22). O palankiausiai (taip pat vidutiniškai teigiamai) įvertinti teiginiai, kad „prokuratūros pastatai yra patogioje vietoje“ (vidurkis 5,81) ir kad „prokuratūros patalpos yra erdvios, tvarkingos ir švarios“ (vidurkis 5,65).

Pateikiamos informacijos skalės įverčių vidurkis yra 5,14, jis rodo vidutiniškai teigiamus teisėjų vertinimus. Santykinai mažiausiai palankiai buvo vertinami teiginiai, kad „prokuratūra pateikia visuomenei pakankamai informacijos apie priimamus sprendimus ir prokuratūros sistemos pokyčius“ (vidurkis 4,85, silpnai teigiamas vertinimas) ir kad „prokuratūroje interesantams pateikiama pakankamai reikalingos informacijos“ (vidurkis 5,17, vidutiniškai teigiamas vertinimas). Palankiausiai (vidutiniškai teigiamai) buvo įvertinti teiginiai, kad „prokuratūros internetinėje svetainėje informacija pateikiama aiškiai ir suprantamai“ (vidurkis 5,28) ir kad „prokuratūros internetinėje svetainėje pateikiama pakankamai interesantams reikalingos informacijos“ (vidurkis 5,26).

Prokuratūros sistemos ir vadovybės skalės įverčių vidurkis (4,37) rodo silpnai teigiamus teisėjų vertinimus. Mažiausiai palankiai (silpnai teigiamai) buvo vertinami teiginiai, kad „prokuratūros vadovybė yra politiškai nepriklausoma“ (vidurkis 4,09) ir kad „prokuratūros vadovų skyrimo tvarka (procedūros) yra skaidri ir aiški“ (vidurkis 4,21). Palankiausiai (silpnai teigiamai) buvo įvertinti teiginiai, kad „prokuratūros sistemoje yra sukurta bendradarbiavimo kultūra, kuri leidžia įgyvendinti prokuratūros tikslus ir uždavinius“ (vidurkis 4,66) ir kad „prokuratūros vadovybė tinkamai atstovauja ir gina prokurorus viešojoje erdvėje“ (vidurkis 4,40).

Skaidrumo ir reputacijos skalės įverčių vidurkis (4,92) rodo silpnai teigiamus tyrimo dalyvių vertinimus. Mažiausiai palankiai (silpnai teigiamai) teisėjai vertino teiginys, kad „prokurorai atvirai viešina prokuratūroje išskylančias negeroves“ (vidurkis 4,31) ir kad „prokurorai informuoja visuomenę apie savo veiklą ir atliekamas funkcijas“ (vidurkis 4,81). O palankiausiai (vidutiniškai teigiamai) buvo įvertinti teiginiai, kad „prokurorai yra nekorumpuoti“ (vidurkis 5,20) ir kad „prokurorai yra nepriekaištingos reputacijos asmenys“ (vidurkis 5,17).

Prokurorų profesijos prestižo skalės įverčių vidurkis 4,64 balo, tai rodo silpnai teigiamus teisėjų vertinimus. Santykinai mažiausiai palankiai (silpnai teigiamai) buvo vertinamas teiginys, kad „žmonės gerbia prokurorus (vidurkis 4,50), o palankiau (bet taip pat silpnai teigiamai) – teiginiai, kad „žmonės gali didžiuotis, jog jų artimieji dirba prokuroru (-e) (vidurkis 4,73) ir kad „prokuroro profesija yra patraukli ir prestižinė (vidurkis 4,70).

Palyginus teisėjų visų šešių Prokurorų ir prokuratūrų įvaizdžio klausimyno skalių įverčių vidurkius, nustatytas statistiškai reikšmingas skirtumas ($S = 97,799$, $p < 0,001$, taikytas Frydmano kriterijus). Gauti duomenys rodo reikšmingus teisėjų tam tikrų skalių teiginių vertinimo skirtumus: palankiausiai buvo įvertinti Prokuratūros patalpų skalės teiginiai (vidurkis 5,45), o mažiausiai palankiai – Prokuratūros sistemos ir vadovybės skalės teiginiai (vidurkis 4,37).

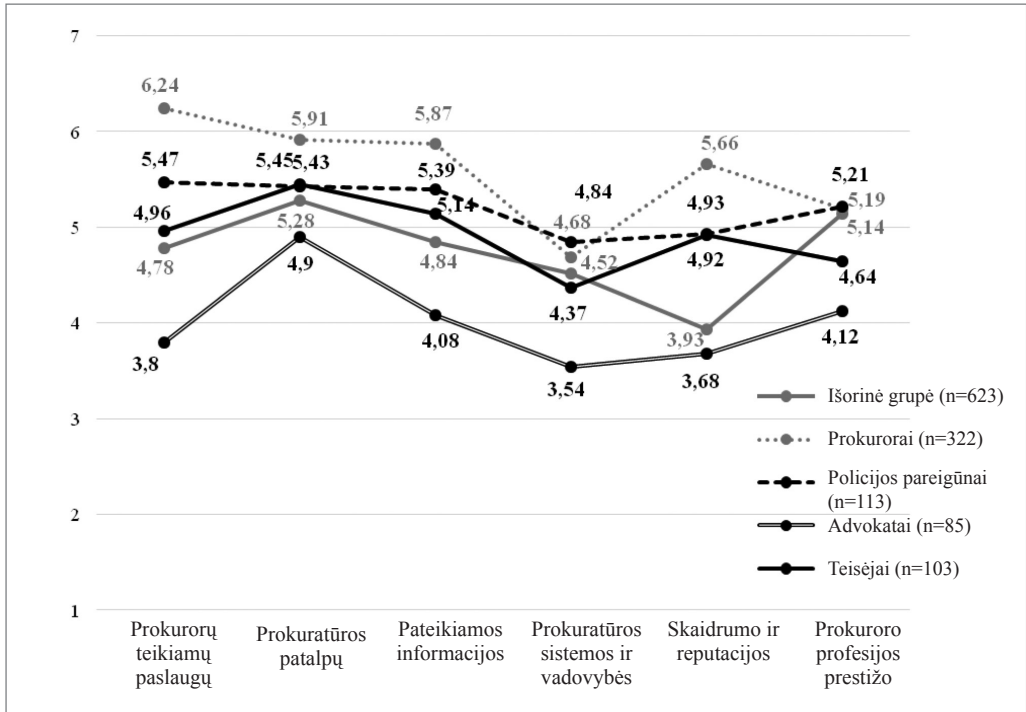
3.5.1. Moterų ir vyrų teisėjų rezultatai statistiškai reikšmingai skyrėsi lyginant tik vienos – Skaidrumo ir reputacijos skalės įverčių vidurkius (vidurkiai atitinkamai 4,73 ir 5,15, $U = 950,000$, $p < 0,05$) (taikytas Mano, Vitnio ir Vilksosono kriterijus): teisėjai vyrai, palyginti su moterimis, daug palankiau vertino šios skalės teiginys. Galima pridurti, kad teisėjai vyrai, palyginti su moterimis, ir kitų skalių (Prokurorų teikiamų paslaugų, Prokuratūros sistemos ir vadovybės bei Prokuroro profesijos prestižo) teiginys irgi vertino šiek tiek palankiau, bet šie skirtumai nebuvo statistiškai reikšmingi.

3.5.2. Skirtingą darbo stažą turinčių teisėjų (1–10 m., 11–20 m. ir 21–28 m.) klausimyno skalių įverčiai statistiškai reikšmingai nesiskyrė (taikytas Kruskalo ir Voliso kriterijus, $p > 0,05$), tačiau galima matyti tendenciją, kad teisėjai, turintys didžiausią darbo stažą, šiek tiek palankiau vertino keturių skalių teiginius (išskyrus Prokuratūros patalpų bei Skaidrumo ir reputacijos).

Taigi teisėjai (specifinės išorinės grupės atstovai, gerai išmanantys prokuroro darbo specifiką) Prokurorų ir prokuratūrų įvaizdį (atskirus jo dėmenis) vertina gana palankiai (keturių skalių teiginių vertinimo vidurkis yra silpnai teigiamas, o dviejų – vidutiniškai teigiamas).

3.6. Skirtingų grupių tyrimo dalyvių Prokurorų ir prokuratūrų įvaizdžio klausimyno skalių įverčių vidurkių palyginimas

Galiausiai palyginome skirtingų grupių tyrimo dalyvių (išorinės grupės (visuomenės) atstovų, prokurorų, policijos pareigūnų, advokatų ir teisėjų) Prokurorų ir prokuratūrų įvaizdžio klausimyno skalių įverčių vidurkius (žr. 1 pav.).

1 pav. Skirtingų grupių tyrimo dalyvių klausimyno skalių vertinimas

Išanalizavus skirtingų grupių tyrimo dalyvių rezultatus, statistiškai reikšmingų skirtumų nustatyta lyginant visų klausimyno skalių įverčių vidurkius: Prokurorų teikiamų paslaugų ($H = 483,576$, $p < 0,001$), Prokuratūros patalpų ($H = 135,136$, $p < 0,001$), Pateikiamos informacijos ($H = 272,983$, $p < 0,001$), Prokuratūros sistemos ir vadovybės ($H = 71,180$, $p < 0,001$), Skaidrumo ir reputacijos ($H = 66,909$, $p < 0,001$) ir Prokuroro profesijos prestižo ($H = 453,560$, $p < 0,001$) skalės (taikytas Kruskalo ir Voliso kriterijus). Gauti rezultatai rodo, kad žemiausi visų klausimyno skalių įverčių vidurkiai buvo nustatyti advokatų grupės, o daugumos (keturių) skalių aukščiausi įverčių vidurkiai – prokurorų grupės.

Atskirai palyginus prokurorų ir kitų tyrimo dalyvių grupių klausimyno skalių įverčius, buvo atskleisti šie statistiškai reikšmingi skirtumai (visais atvejais taikytas Mano, Vitnio ir Vilkoksono kriterijus):

- 1) lyginant Prokurorų teikiamų paslaugų, Prokuratūros patalpų, Pateikiamos informacijos, taip pat Skaidrumo ir reputacijos skalių įverčių vidurkius, skyrėsi prokurorų ir išorinės grupės (visuomenės) atstovų (atitinkamai $U = 21252,0$, $U = 58461,0$, $U = 44077,5$ ir $U = 22074,0$, $p < 0,001$), prokurorų ir policijos pareigūnų (atitinkamai $U = 12031,0$, $U = 13401,5$, $U = 13938,5$ ir $U = 11639,5$, $p < 0,001$), prokurorų ir advokatų (atitinkamai $U = 580,0$, $U = 5620,5$, $U = 2513,5$ ir $U = 1665,0$, $p < 0,001$) bei prokurorų ir teisėjų ($U = 5033,0$, $U = 11243,0$, $U = 8852,0$ ir $U = 9337,0$, $p < 0,001$) vertinimai;
- 2) lyginant Prokuratūros sistemos ir vadovybės skalės įverčių vidurkius, skyrėsi prokurorų ir išorinės grupės (visuomenės) atstovų ($U = 90549,0$, $p < 0,05$), prokurorų ir advokatų ($U = 7108,0$, $p < 0,001$) bei prokurorų ir teisėjų ($U = 13360,5$, $p < 0,05$) vertinimai, o prokurorų ir policijos pareigūnų ($U = 17216,0$, $p = 0,395$) vertinimai statistiškai reikšmingai nesiskyrė;
- 3) lyginant Prokuroro profesijos prestižo skalės įverčių vidurkius, skyrėsi prokurorų ir advokatų ($U = 6895,5$, $p < 0,001$) bei prokurorų ir teisėjų ($U = 11929,5$, $p < 0,001$) vertinimai, o prokurorų ir išorinės grupės (visuomenės) atstovų ($U = 99809,0$, $p = 0,901$) bei prokurorų ir policijos pareigūnų ($U = 17840,5$, $p = 0,758$) vertinimai statistiškai reikšmingai nesiskyrė.

Taigi gauti rezultatai rodo, kad prokurorai, palyginti su visų kitų grupių tyrimo dalyviais, daug geriau vertina prokurorų ir prokuratūrų paslaugų įvaizdį (Prokurorų teikiamų paslaugų skalė) ir aplinkos įvaizdį (Prokuratūros patalpų ir Pateikiamos informacijos skalės), o socialinį įvaizdį (Prokuratūros sistemos ir vadovybės, Skaidrumo ir reputacijos, taip pat Prokuroro profesijos prestižo skalės) – vienais atvejais daug geriau, kitais atvejais – panašiai. Toks vidinės ir išorinės grupės (visuomenės ir specifinių išorinių grupių atstovų) vertinimų skirtumas leidžia kalbėti apie galimą prokurorų vertinimų vidinį favoritizmą, dėl kurio suformuojama pernelyg gera nuomonė apie savąjį įvaizdį (ypač turint omenyje tai, kad policijos pareigūnų, advokatų ir teisėjų, išmanančių prokurorų darbo specifiką, vertinimai buvo gerokai prastesni).

Išvados

Pirma, dominuoja teigiami Prokurorų ir prokuratūrų įvaizdžio (atskirų jo dėmenų) vertinimai. Teigiamai šį įvaizdį vertino išorinės grupės (visuomenės) atstovai, prokurorai (vidinė grupė), taip pat policijos pareigūnai ir teisėjai (specifinių išorinių grupių atstovai). Išsiskyrė tik advokatų Prokurorų ir prokuratūrų įvaizdžio vertinimai: paslaugų įvaizdį ir socialinį įvaizdį jie vertino neigiamai, o aplinkos įvaizdį – teigiamai.

Antra, palyginus Prokurorų ir prokuratūrų įvaizdžio klausimyno skalių įverčius nustatyta, kad prokurorai, policijos pareigūnai, teisėjai ir advokatai santykinai nepalankiausiai vertino Prokuratūros sistemos ir vadovybės skalės teiginius (vieną iš socialinio įvaizdžio dėmenų).

Trečia, tyrimo dalyvių Prokurorų ir prokuratūrų įvaizdžio klausimyno skalių įverčiai yra susiję su:

- 3.1. lytimi (vienais atvejais pavienių skalių teiginius daug palankiau vertina moterys (visuomenės atstovės, prokurorės ir policijos pareigūnės), palyginti su vyrais, o kitais atvejais – vyrai (teisėjai ir advokatai), palyginti su moterimis);
- 3.2. išsilavinimu (tam tikrų skalių teiginius daug prasčiau vertina patį žemiausią (pradinį / pagrindinį) išsilavinimą turintys išorinės grupės (visuomenės) atstovai, palyginti su įgijusiais vidurinį, aukštesnįjį ir aukštąjį išsilavinimą;

- 3.3. įgytomis teisės žiniomis (kai kurių skalių teiginius daug palankiau vertina išorinės grupės (visuomenės) atstovai, studijavę (-uojantys) teisę, taip pat išklaušę tam tikras teisės disciplinas, palyginti su neišklausiusiais jokių teisės disciplinų);
- 3.4. domėjimusi teisinės tematikos informacija (paskirų skalių teiginius daug palankiau vertina išorinės grupės (visuomenės) atstovai, kurie domisi teisinės tematikos informacija / laidomis įvairiose žiniasklaidos priemonėse, palyginti su tais, kurie tokia informacija / laidomis nesidomi);
- 3.5. susidūrimu su prokurorais / kreipimusi į prokuratūrą (tam tikrų skalių teiginius daug nepalankiau vertina tie išorinės grupės (visuomenės) atstovai, kuriems teko susidurti su prokurorais / kreiptis į prokuratūrą, palyginti su tais, kurie tokios patirties neturėjo);
- 3.6. tyrimo dalyvių artimųjų / pažįstamų susidūrimu su prokurorais / kreipimusi į prokuratūrą (kai kurių skalių teiginius daug nepalankiau vertina tie išorinės grupės (visuomenės) atstovai, kurių artimiesiems / pažįstamiems teko susidurti su prokurorais / kreiptis į prokuratūrą, palyginti su tais, kurių artimieji / pažįstami tokios patirties neturėjo);
- 3.7. amžiumi (tam tikrų skalių teiginius daug palankiau vertina 19–25 metų išorinės grupės (visuomenės) atstovai, palyginti su 26–49 metų ir 50–84 metų asmenimis);
- 3.8. darbu skirtinguose miestuose (pavienių skalių teiginius daug palankiau vertina prokurorai, dirbantys kituose šalies miestuose, palyginti su dirbančiais viename iš didžiųjų šalies miestų (Vilniuje, Kaune, Klaipėdoje, Šiauliuose ar Panevėžyje);
- 3.9. kalbant apie šias sąsajas, visų pirma reikėtų atkreipti dėmesį į išorinės grupės (visuomenės) atstovų susidūrimą su prokurorais / kreipimąsi į prokuratūrą (tiek pačių tyrimo dalyvių, tiek jų artimųjų / pažįstamų susidūrimas su prokurorais / kreipimasis į prokuratūrą pablogina atskirų prokurorų ir prokuratūrų įvaizdžio dėmenų vertinimą).

Ketvirta, prokurorai, palyginti su visų kitų grupių tyrimo dalyviais (išorinės grupės (visuomenės) atstovais), policijos pareigūnais, advokatais ir teisėjais), daug geriau vertina prokurorų ir prokuratūrų paslaugų įvaizdį ir aplinkos įvaizdį, o socialinį įvaizdį – vienais atvejais daug geriau, kitais atvejais – panašiai.

Literatūra

- Ashforth, B. E., Mael, F. (1989). Social identity theory and the organization. *The Academy of Management Review*, 14(1), 20–39. <https://doi.org/10.2307/258189>.
- Asimow, M. et al. (2005). Perceptions of lawyers – a transnational study of student views on the image of law and lawyers. *International Journal of the Legal Profession*, 12(3), 407–436. <https://doi.org/10.1080/09695950500420358>.
- Berkowitz, R. (2004). The accusers: Law, justice and the image of prosecutors in Hollywood. *Griffith Law Review*, 13(2), 131–152. <https://doi.org/10.1080/10383441.2004.10854537>.
- Caldeira, G. A. (1977). Children’s images of the Supreme Court: A preliminary mapping. *Law and Society Review*, 11, 851–871.
- Cecil, D. K. (2010). Televised images of jail: Lessons in controlling the unruly. *Sociology of Crime, Law and Deviance*, 14, 67–88. [http://dx.doi.org/10.1108/S1521-6136\(2010\)0000014007](http://dx.doi.org/10.1108/S1521-6136(2010)0000014007).
- Cheng, K. K. (2017). Prosecutorial procedural justice and public legitimacy in Hong Kong. *The British Journal of Criminology*, 57, 94–111. doi:10.1093/bjc/azv106.
- Cimalanskaitė-Kazlauskienė, V., Valickas, G. (2020). Pataisos įstaigų ir jų darbuotojų įvaizdžio ypatumai. *Teisė*, 115, 19–41. <https://doi.org/10.15388/Teise.2020.115.2>.
- Čekanavičius, V., Murauskas, G. (2001). *Statistika ir jos taikymai*. I dalis. Vilnius: TEV.
- Čekanavičius, V., Murauskas, G. (2002). *Statistika ir jos taikymai*. II dalis. Vilnius: TEV.

- Čunichina, K. *et al.* (2018). Vaikų suvoktas teisėjų ir teismų įvaizdis. Iš: Valickas, G. (red.) (2018). *Teisėjų elgesio ir įvaizdžio socialinė percepcija*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 609–644.
- Derocher, R. J. (2003). The court of public opinion: Bars launch efforts to improve image of lawyers. *Bar Leader*, 27(3), 10–13.
- Dutton, J. E., Dukerich, J. M., Harquail, C. V. (1994). Organizational images and member identification. *Administrative Science Quarterly*, 39(2), 239–263. <https://doi.org/10.2307/2393235>.
- Epstein, M. M. (2003). For and against the people. Television's prosecutor image and the cultural power of the legal profession. *University of Toledo Law Review*, 34(4), 817–846.
- Gatewood, R. D., Gowan, M. A., Lautenschlager, G. J. (1993). Corporate image, recruitment image, and initial job choice decisions. *The Academy of Management Journal*, 36(2), 414–427. <https://doi.org/10.2307/256530>.
- Gurevitch, M., Danet, B., Schwartz, G. (1971). The image of the police in Israel. *Law and Society Review*, 5(3), 367–388. <https://doi.org/10.2307/3052842>.
- Hastie, W. H. (1973). Judicial role and judicial image. *University of Pennsylvania Law Review*, 121(5), 947–961.
- Kääriäinen, J., Isotalus, P., Thomassen, G. (2016). Does public criticism erode trust in the police? The case of Jari Aarnio in the Finnish news media and its effects on the public's attitudes towards the police. *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention*, 17(1), 70–85. <https://doi.org/10.1080/14043858.2016.1144315>.
- Kazoleas, D., Kim, Y., Moffitt, M. A. (2001). Institutional image: A case study. *Corporate Communications: An International Journal*, 6(4), 205–216. <https://doi.org/10.1108/EUM000000006148>.
- Lee, M., McGovern, A. (2013). Force to sell: Policing the image and manufacturing public confidence. *Policing and Society: An International Journal of Research and Policy*, 23(2), 103–124. <https://doi.org/10.1080/10439463.2011.647913>.
- Lemmink, J., Schuijf, A., Streukens, S. (2003). The role of corporate image and company employment image in explaining application intentions. *Journal of Economic Psychology*, 24(1), 1–15. [https://doi.org/10.1016/S0167-4870\(02\)00151-4](https://doi.org/10.1016/S0167-4870(02)00151-4).
- Lim, V. K. G., Teo, T. S. H., See, S. K. B. (2000). Perceived job image among police officers in Singapore: Factorial dimensions and differential effects. *The Journal of Social Psychology*, 140(6), 740–750. <https://doi.org/10.1080/00224540009600514>.
- Malloy, R. P. (2003). The public prosecutor as representational image. Introduction. *University of Toledo Law Review*, 34(4), 749–751.
- Morawska, S., Banasik, P. (2016). The courts' public image – the desired direction of change. *International Journal for Court Administration*, 8(1), 2–11. <http://doi.org/10.18352/ijca.213>.
- Roberts, J. V., Hough, M. (2005). The state of the prisons: Exploring public knowledge and opinion. *The Howard Journal of Criminal Justice*, 44(3), 286–306. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2311.2005.00373.x>.
- Ross, J. I., Sneed, V. (2018). How American-based television commercials portray convicts, correctional officials, carceral institutions, and the prison experience. *Corrections: Policy, Practice and Research*, 3(2), 73–91. <https://doi.org/10.1080/23774657.2017.1318318>.
- Rowden, E., Wallace, A. (2018). Remote judging: The impact of video links on the image and the role of the judge. *International Journal of Law in Context*, 14, 504–524. <https://doi.org/10.1017/S1744552318000216>.
- Salzmann, V. S., Dunwoody, P. T. (2005). Prime-time lies: Do portrayals of lawyers influence how people think about the legal profession? *SMU Law Review*, 58, 411–462.
- Si, S. X., Hitt, M. A. (2004). A study of organizational image resulting from international joint ventures in transitional economies. *Journal of Business Research*, 57, 1370–1377.
- Sklansky, D. A. (2018). The problems with prosecutors. *Annual Review of Criminology*, 1, 451–469. <https://doi.org/10.1146/annurev-criminol-032317-092440>.
- Smidts, A., Pruyn, A. T. H., Van Riel, C. B. M. (2001). The impact of employee communication and perceived external prestige on organizational identification. *Academy of Management Journal*, 49(5), 1051–1062.
- Valickas, G., Jarutienė, L. (2014). Pedofilijos skandalo metu informaciniame žinių portale Delfi ir dienraštyje Lietuvos rytas pateikto teisėjų įvaizdžio ypatumai. *Teisė*, 92, 19–33. <https://doi.org/10.15388/Teise.2014.3913>.
- Valickas, G., Šeršniovaitė, D., Mikuličiūtė, V. (2015). Išorinis ir vidinis teisėjų ir teismų įvaizdis. *Teisė*, 97, 38–56. <https://doi.org/10.15388/Teise.2015.97.9823>.

- Vickovic, S. G., Griffin, M. L., Fradella, H. F. (2013). Depictions of correctional officers in newspaper media: An ethnographic content analysis. *Criminal Justice Studies*, 26(4), 455–477. <https://doi.org/10.1080/1478601X.2013.823423>.
- Wittenberg, P. M. (1997). Leadership and the management of agency image. *Federal Probation*, 61(3), 46–49.
- Wright, R. F., Levine, K. L. (2014). The cure for young prosecutors' syndrome. *Arizona Law Review*, 56(4), 1065–1128.
- Yim, Y., Schafer, B. D. (2009). Police and their perceived image: How community influence officers' job satisfaction. *Police Practice and Research: An International Journal*, 10(1), 17–29. <https://doi.org/10.1080/15614260802128658>.
- Zernova, M. (2012). The public image of the contemporary Russian police: Impact of personal experiences of policing, wider social implications and the potential for change. *Policing: An International Journal of Police Strategies & Management*, 35(2), 216–230. <https://doi.org/10.1108/13639511211229969>.

The Image of Lithuanian Public Prosecutors and Prosecutorial Offices

Gintautas Valickas

(Vilnius University)

Kristina Vanagaitė

(Vilnius University)

S u m m a r y

The aim of the study is to investigate the character, similarities and differences of the image (or its separate components) of public prosecutors and prosecutorial offices perceived by the prosecutors (n = 322), police officers (n = 113), attorneys (n = 85), judges (n = 103) and the general public representing different age groups (n = 623), as well as the relations among the image of prosecutors and prosecutorial offices, experience accumulated by participants, and sociodemographic characteristics. The participants completed the “Image of public prosecutors and prosecutorial offices” questionnaire developed by us. Findings showed that the image (or its separate components) of prosecutors and prosecutorial offices perceived by participants was mainly positive. Participants of the general public (external group), prosecutors (internal group), police officers and judges (specific external groups) gave positive appraisals of the image. Only the opinion of the attorneys was different: they negatively appraised the image of services and the social image, and positively – the image of the environment. The prosecutors, compared to all other participants (general public, police officers, attorneys, and judges), appraised the image of services and the image of environment much more favorably, the social image – sometimes much more favorably, and sometimes similarly to the other participants. Appraisals of the image of prosecutors and prosecutorial offices given by participants were related to various factors, such as gender, age, education, acquired knowledge of the law, family members' or their acquaintances' confrontations with prosecutors / appeals to prosecutorial offices, interest in legal information (given in the mass media), and different place of work.

Lietuvos prokurorų ir prokuratūrų įvaizdis

Gintautas Valickas

(Vilniaus universitetas)

Kristina Vanagaitė

(Vilniaus universitetas)

S a n t r a u k a

Tyrimo tikslas – atskleisti prokurorų (n = 322), policijos pareigūnų (n = 113), advokatų (n = 85), teisėjų (n = 103) ir įvairaus amžiaus išorinės (visuomenės) grupės atstovų (n = 623) suvokto prokurorų ir prokuratūrų įvaizdžio (tam tikrų jo dėmenų) pobūdį, panašumus ir skirtumus, taip pat prokurorų ir prokuratūrų įvaizdžio, tyrimo dalyvių sukauptos patirties ir sociodemografinių charakteristikų sąsajas. Tyrimo dalyviai pildė mūsų sukurtą *Prokurorų ir prokuratūrų įvaizdžio* klausimyną. Gauti rezultatai atskleidė, kad dominuoja teigiami prokurorų ir prokuratūrų įvaizdžio (tam tikrų jo dėmenų) vertinimai. Teigiamai šį įvaizdį vertino visuomenės atstovai (išorinė grupė), prokurorai (vidinė grupė), taip pat policijos pareigūnai ir teisėjai (specifinių išorinių grupių atstovai). Išsiskyrė tik advokatų prokurorų ir prokuratūrų įvaizdžio vertinimai: paslaugų įvaizdį ir socialinį įvaizdį jie vertino neigiamai, o aplinkos įvaizdį – teigiamai. Prokurorai, palyginti su

visų kitų grupių tyrimo dalyviais (visuomenės atstovais, policijos pareigūnais, advokatais ir teisėjais), daug geriau vertina prokurorų ir prokuratūrų paslaugų įvaizdį ir aplinkos įvaizdį, o socialinį įvaizdį – vienais atvejais daug geriau, kitais atvejais – panašiai. Su suvoktu prokurorų ir prokuratūrų įvaizdžiu yra susijusios šios tyrimo dalyvių charakteristikos: lytis, amžius, išsilavinimas, įgytos teisinės žinios, visuomenės atstovų ir jų artimųjų / pažįstamų susidūrimas su prokurorais / kreipimasis į prokuratūrą, domėjimasis teisinės tematikos informacija, taip pat darbas skirtinguose šalies miestuose.

Prof. dr. Gintautas Valickas dėsto ir vykdo mokslinius tyrimus Vilniaus universiteto Psichologijos institute. Svarbiausi jo moksliniai interesai ir tyrimų sritys – teisės psichologija, procedūrinis teisingumas, sprendimų priėmimas, stresas ir jo įveika.

Prof., Dr. Gintautas Valickas teaches and conducts research at the Institute of Psychology, Vilnius University. His main research interests and areas of research include psychology of law, procedural justice, decision-making, and stress and coping.

Doc. dr. Kristina Vanagaitė dėsto ir vykdo mokslinius tyrimus Vilniaus universiteto Psichologijos institute. Svarbiausi jos moksliniai interesai ir tyrimų sritys – teisės psichologija, procedūrinis teisingumas, liudytojų ir įtariamųjų apklausa, melo atpažinimas.

Doc. Dr. Kristina Vanagaitė teaches and conducts research at the Institute of Psychology, Vilnius University. Her main research interests and areas of research include psychology of law, procedural justice, eyewitness testimony, and suspect interrogation and deception detection.